

سیاست‌نامه‌های قاجاری
سی و یک اندرزنامه سیاسی عصر قاجار
جلد دوم

گردآورنده و تصحیح:
دکتر غلامحسین زرگری‌نژاد

نگارستان اندیشه
تهران، ۱۳۹۵

سرشناسه: زرگری نژاد، غلامحسین، ۱۳۲۹ - ، گردآورنده، مصحح
عنوان و نام پدیدآور: سیاست‌نامه‌های قاجاری: سی و یک اندرزنامه سیاسی عصر قاجار/
گردآوری و تصحیح غلامحسین زرگری نژاد. وضعیت ویراست: [ویراست ۲]
مشخصات نشر: تهران: نگارستان اندیشه، ۱۳۹۵. مشخصات ظاهری: ۴ ج.
شابک: دوره: 978-600-8273-09-7؛ ج. ۱: 978-600-8273-03-5؛ ج. ۲: 978-600-8273-06-6؛ ج. ۳: 978-600-8273-07-3؛ ج. ۴: 978-600-8273-08-0

وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: تعدادی از رساله‌های این کتاب قبلاً تحت عنوان "سیاست‌نامه‌های قاجاری:
رسائل سیاسی" در سال ۱۳۸۶ منتشر شده است.
یادداشت: کتابنامه.

عنوان دیگر: سی و یک اندرزنامه سیاسی عصر قاجار. موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
موضوع: ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق. - اسناد و مدارک. ایران -
تاریخ - انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴ - ۱۳۲۷ ق. - اسناد و مدارک.
رده‌بندی ک. مر: ۱۳۹۵ ر ۴۵/۱۳۱۰ DSR، رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۷۴۰۷۲۷
شماره کتابشناختی: ۵۲۰۳۱

سیاست‌نامه‌های قاجاری

سی و یک اندرزنامه سیاسی عصر قاجار (جلد دوم)

گردآوری و تصحیح: دکتر غلامحسین زرگری نژاد

ناشر: نگارستان اندیشه

چاپ و صحافی: نسیم

طراح جلد: سعید صحابی

حروفچینی و صفحه‌آرایی: مرتضی انصاف‌منش

نوبت چاپ: نخست، ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت دوره: ۱۳۰۰۰۰ تومان

همه حقوق اثر برای مؤلف محفوظ است

نشانی ناشر: م. انقلاب اسلامی، ابتدای خ آزادی، خ استاد بهزاد، پلاک ۲۹، واحد ۷

تلفن: ۶۶۴۳۵۴۲۳ - ۶۶۴۳۵۴۲

مقدمه ناشر

انتشار کتاب، در روزگاری که همه چیز رنگ و بوی مجازی به خود گرفته، به سان قماری است که از ابتدا نتیجه‌اش هویداست. ناشران قدیمی و با سابقه، کم و بیش آلوده‌ی این قمار هستند و با هم دشواری‌ها همچنان به آن تن می‌دهند. در مقابل، تازه‌واردان که با دنیایی از آرمان و آرزو پا بر این عرصه نهاده‌اند در مدتی کوتاه زیر فشارهای متعدد فعالیت‌های فرهنگی، قافیه را باخته و پای همیشه از این قمار خارج می‌شوند. در این میان، معدود ناشران و مؤسسات خصوصی که همچنان راه پر فراز و نشیب نشر را می‌پیمایند به پشت گرمی سرمایه‌ی اجتماعی و همداری دوست‌داران کم‌شمار کتاب زنده‌اند. انتشارات مؤسسه نگارستان اندیشه، به سبب تجربه ده ساله اندیشه‌پس در بخش‌های خصوصی، سرمایه‌ی اجتماعی خوبی را فراهم آورده و آن را با هزار امید در این مسیر به اشتراک نهاده است.

مؤسسه نگارستان اندیشه مینو، به عنوان یک مؤسسه فرهنگی - هنری چند منظوره، دارای مجوز از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی فعالیت رسمی خود را از نیمه‌ی سال ۱۳۹۳ آغاز کرد. انتشار کتاب، برگزاری نشست‌ها و برنامه‌های عمومی اجرای فعالیت‌های فرهنگی - هنری و انجام پروژه‌های تحقیقاتی، آموزشی و مطالعاتی از جمله رسالت‌ها و اهدافی است که این مؤسسه برای خود ترسیم کرده است. لیکن در بدو امر، همان مؤسسه برای پرهیز از فعالیت‌های موازی و تکراری، برنامه‌ای ویژه و منحصر به فرد طراحی کردند تا برای نخستین بار، به عنوان یک مجموعه کوچک و خصوصی، پلی میان افراد و نهادهای فرهنگی - پژوهشی ایران با سایر کشورها برقرار نمایند. مؤسسه با آگاهی از مقتضیات ویژه‌ای که در این مسیر وجود دارد، مرامنامه‌ای را برای فعالیت‌های خود تنظیم کرد که مهم‌ترین بند آن، حفظ استقلال کامل فعالیت‌ها و عدم دریافت هیچگونه کمک مالی یا بودجه از افراد، نهادها و مؤسسات خصوصی و عمومی در خارج از کشور است. در مواجهه با نمونه‌های داخلی هم تا حد امکان تلاش شد تا وقت و انرژی فراوانی که معمولاً برای جلب همکاری، مشارکت یا حمایت نهادهای دولتی و عمومی صرف می‌گردد به فعالیت‌های خصوصی سوق داده شود تا حرکت این بخش شتاب بیشتری پیدا کند. هدف‌گذاری صحیح در این

مسیر موجب شد که در مدتی کوتاه کارنامه‌ای قابل اعتنا فراهم آید که تمام آن متکی به ظرفیت‌های مؤسسه و مستقل از حمایت‌های دولتی بود. برگزاری چندین کنفرانس و کارگاه در کشورهای فرانسه، لهستان، مجارستان، هند و گرجستان و اجرای طرح‌های نوآورانه و ابتکاری نظیر تأسیس نخستین کاوشکده باستان‌شناسی کودک، نمونه‌ای از فعالیت‌های متعدد و متنوع مؤسسه در یکسال اخیر است.

واحد انتشارات مؤسسه با نام «نگارستان اندیشه»، پیش از تأسیس مؤسسه، و با اخذ مجوزی مستقل از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی فعالیت خود را شروع کرد لیکن انتشار آثار تخصصی در گروه‌های مختلف را از اواخر سال ۱۳۹۳ آغاز کرد. این انتشارات با طراحی پنج کارگروه اصلی، ای انتشار آثار تألیفی، پژوهشی و ترجمه، به حدّ توان و امکانات خود سرمایه‌گذاری مطلوب را انجام داد که حاصل آن انتشار بیش از بیست اثر در نخستین سال فعالیتش بود. تثبیت نام و کارهای انتشارات، به این روند شتاب داد به نحوی که پیش‌بینی می‌شود در دومین سال فعالیت بیش از چهل عنوان کتاب منتشر سازد. این فعالیت‌ها بیش از هر چیز مرهون همراهی پیش‌گسرتان و استادانی است که تیم نسبتاً جوان مؤسسه را در پیمودن مسیر ناهموار فعالیت‌های فرهنگ، مبارار و دلگرم می‌سازند.

در حال حاضر انتشارات نگارستان اندیشه دارای پنج کارگروه با عناوین: مطالعات تاریخی و ایران‌شناسی؛ روانشناسی و مدیریت؛ مطالعات ادبی و ادبی؛ مطالعات شهری؛ دانش و نرم‌افزار است. در واقع واحد انتشارات، مکمل سایر فعالیت‌های مؤسسه بوده و با مشاوره و راهنمایی ده‌ها تن از استادان و پژوهشگران به انتخاب و انتشار آثار مبادرت می‌ورزد. از آنجایی که تمام این کامیابی‌ها برخاسته از سرمایه‌ی اجتماعی مجموعه است، لذا هدف اصلی مؤسسه (در همه‌ی واحدها) استفاده از همراهی و همکاری حداکثری شخصیت‌ها و مجموعه‌های فرهنگی و افزودن سرمایه‌ی اجتماعی خود است تا این مسیر راه همگام با دیگر نیک‌اندیشان میهن با دلگرمی بیشتری بپیماید.

مدیرعامل

فهرست مطالب

۱۳	مشکوٰۃ محمدیه
۱۵	فصل اول: در بیان سبب ترکیب است
۱۷	فصل دوم: در بیان این است که اسباب به بعضی اشیای بعضی صنایع می‌باشد
۱۸	فصل سیم: [در بیان این است که تمدن در مدینه نازل شد و حق عدل در حقوق باشد]
	فصل چهارم: [تخلف از قاعده نظام کل، مخالفت ناظم کل و ترک مطلوب جمیع طبایع، ابطال لوازم وجود
۲۰	است]
۲۲	فصل پنجم: [تهیه اسباب بقا محتاج به تحصیل مقتضیات و رفع موانع است]
۲۳	فصل ششم: در آداب محاربه است
۲۷	فصل هفتم: در رفع موانع داخلیه
۲۸	فصل هشتم: در بیان مایه معیشت است تا بقا مقدور آید
۲۹	فصل نهم: [در بیان اشخاصی را که از اهل تمدن نفع می‌برند، ولی هیچ نفعی آن عاید نمی‌کنند]
۳۰	فصل دهم: در بیان این است که ناظم اهل تمدن باید علم و استحضار به امور داخله و خارجه ولایت داشته باشد
۳۱	فصل یازدهم: در بیان کیفیت نفس قوی است
۳۳	فصل دوازدهم: در بیان طریق کسب و ریاضیت است

- تحفة الناصرية فی معرفة الالهية ۳۵
- [مراتب احدیت:] ۴۰
- [لوازم و ماهیت سلطنت:] ۵۳
- [سلطنت تالی نبوت و امامت] ۵۴
- [پادشاه عاقل مخالف ندارد] ۵۸
- [از لوازم شهریاری، سیاست ظالمان و ریختن خون مفسدان است] ۵۸
- [دوام دولت به عدل و انهدام آن به جور است] ۶۰
- [استقامت دولت متکی بر استعداد سپاه است] ۶۲
- [عفو و بربره، ردیم آرام سلطنت] ۶۷
- [تأمل در انجام کار و تقی‌پاشاه به مشورت] ۷۰
- [مشارکت آحاد موقوف به عدالت و طاعت شریعت، نیازمند سلطنت] ۷۲
- [ضرورت‌های وزارت تالی دولت] ۷۳
- [وظایف و خصایص وزیر] ۷۴
- میزان الملوک و الطوائف و صراط المستقیم فی الملوک الخلائف ۸۱
- باب اول: در بیان معنی عدالت و حقیقت و بدایت آن است ۸۳
- باب دوم: در بیان معنی خلافت بندگان است در زمین از جهت حدادت تبارک و تعالی و در آن پنج تمهید است ۹۷
- باب سیم: در بیان کیفیت حقیقت سلطنت ملوک و ارباب فرمان و در آن سه تمهید است ۱۱۴
- باب چهارم: در بیان کیفیت سلوک سلاطین و ملوک است با خداوند و با خود و با هر یک از رعایا ۱۳۷
- باب پنجم: در بیان سلوک وزرا و نواب و ارباب قلم که در مرتبهٔ دوم خلافت می‌باشد و در آن سه تمهید است ۱۴۷
- باب ششم: در بیان سلوک علما که در مرتبهٔ سیم خلافت می‌باشد و در آن شش تمهید است ۱۵۹
- باب هفتم: در بیان سلوک ارباب نعم و دولت و اصحاب اموال و ثروت که در مرتبهٔ چهارم خلافت از جانب خداوند جلّ و علا می‌باشد و در آن سه تمهید است ۱۹۴

باب هشتم: در بیان سلوک دهاقین و رئیسان و ارباب زراعت است که در مرتبه پنجم خلافت می باشند و در آن	
سه تمهید است	۳۰۵
باب نهم: در بیان سلوک ارباب تجارت که در مرتبه ششم از خلافت می باشند و در آن سه تمهید است	۳۱۳
باب دهم: در بیان سلوک اهل حرفت و صنعت است که در مرتبه هفتم از خلافت می باشند	۳۲۳
سیاست مدن	۳۲۹
اما المقدمة	۳۴۱
اما خلافت و ریاست صوری	۳۴۴
[حالات سه گانه پادشاه]	۳۵۰
[حکمت عملی و راه آرا]	۳۵۲
[شرایط دهگانه زینت و حسن سلوک]	۳۵۳
[شرایط چهارگانه وزیر برای التماس در توفیق خدمت به مردم]	۳۹۲
روح الاسلام و صراط المستقیم علی الانام	۳۲۵
[شرایط مطالعه کتاب]	۳۲۷
شرح احوال عقل کل و ختم رسل، شخص اول بنی آدم علیه السلام و آله و سلم از اول ولادت تا ورود به	
مدینه مشرفه	۳۳۶
علم ابدان و عقل معاش	۳۵۷
حالات پیغمبر بعد از ورود به مدینه ذکر احوال خاتم پیغمبران از ورود به مدینه تا زمان ارتحال	۳۸۲
قوام الملک	۳۸۷
[باب اول: در بیان عدل و احسان]	۳۹۱
باب دوم: در بیان فضل عدل و احسان و ثواب و درجات عادلان و محنتان	۳۹۷
باب سوم: در بیان نهی از ظلم و جور و آن چه وعید است بر ظلم در دنیا از فتنه و عذاب و در عقبی از	
رسوایی و عقاب	۴۰۲
باب چهارم: در بقای ملک بر پادشاهان به عدل و انصاف و زوال ملک به ظلم و جور و اعتصاف	۴۱۲

- باب پنجم: در بیان سبب ثابت و زیادت شدن دولت بر پادشاهان و ظفر و نصرت یافتن ایشان ۴۱۵
- باب ششم: در بیان آن که خلیفه بودن پادشاهان بر روی زمین امتحان و ابتلاست از حضرت رب العالمین ۴۲۰
- باب هفتم: در بیان امر به معروف و نهی از منکر ۴۲۳
- باب هشتم: در بیان خوف و فتنه و عذاب ترک دادن امر معروف و نهی منکر ۴۲۹
- باب نهم: در بیان بودن پادشاه همچو راعی و خدای تعالی بر رعایت و محافظت خلق او را داعی ۴۳۴
- باب دهم: در بیان عمر زیاد شدن به رعایت رعیت و نفع رسانیدن به مسلمانان به عدل و احسان ۴۴۱
- باب یازدهم: در بیان صدق و راست گویی ۴۴۴
- باب دوازدهم: در بیان ثبات ملک و دولت بر پادشاهان و رونق و امن و امان در دار مسلمانان به برکت ققرا و صلحا و رعایا ایشان ۴۵۱
- باب سیزدهم: در بیان احترام و اعظام علما و صلحا و انصاف و ققرا ۴۵۵
- باب چهاردهم: در بیان محبت و محبت لمای آخرت و اطاعت و خدمت ایشان ۴۶۱
- باب پانزدهم: در بیان وعظ و نصیحت پادشاهان ۴۶۵
- باب شانزدهم: در بیان سخاوت ۴۷۰
- باب هفدهم: در بیان شجاعت و دلاوری و تدبیر ۴۷۶
- باب هجدهم: در بیان وزیر ۴۷۸
- باب نوزدهم: بیان مسلمانی ۴۸۳
- باب بیستم: احتراز از دعوت مظلوم ۴۸۸
- باب بیست و یکم: در بیان آن که دنیا مزرعة آخرت است ۴۹۳
- باب بیست و دوم: در بیان مذمت و بی‌وفایی دنیا ۴۹۸
- باب بیست و سوم: در بیان آن که مال صالح مر مرد صالح را نیکوست ۵۰۷
- باب بیست و چهارم: در بیان ناجواز تسلط کافر بر مسلمانان و دوستی و صحبت او ۵۱۰
- باب بیست و پنجم: در بیان حرب با حریبان و مهان و خوار داشتن ذمیان ۵۱۸
- باب بیست و ششم: در بیان عمل کردن به قرآن و دور بودن از قبول منجمان و کاهنان و احتراز از مغروری به دنیا و مال و فرزندان ۵۲۳
- باب بیست و هفتم: در بیان ثمره بودن پادشاه عادل و متقی ۵۳۰

کتابنامه ۵۲۷

نمایه‌ها ۵۴۱

www.ketab.ir